

Sociologija – Opis predmeta

Sociologija je nauka koja se bavi društvom, društvenim pojavama, društvenim grupama, društvenim odnosima i čovjekom kao društvenim bićem. Izučavajući ovaj predmet učenici se osposobljavaju za samostalan kritički odnos prema društvenim pojavama, fenomenima, činjenicama, zbivanjima. Fokus je na razumijevanju društvenih događaja, procesa i odnosa, koje ljudi proizvode svojim djelovanjem, kao i razvijanje misaonih i izražajnih sposobnosti učenika/ca. Učeniku/ci sociologija omogućuje sagledavanje složenosti društva i njegove dinamike, prepoznavanjem, razumijevanjem i analizom osnovnih elemenata društvene strukture i njihovih međusobnih veza, te procesa njihovog nastanka i promjena. Razvijanjem kritičkog odnosa spram društva, učeniku/ci se omogućuje sagledavanje ličnog života i iskustva u okviru šireg društvenog konteksta.

Proučavajući društvene pojave i promjene u svom neposrednom okruženju ali i na globalnom nivou, učenik/ca uočava, razumije i objašnjava uvjete i okolnosti njihovog nastanka, te razumije nemogućnost njihovog posmatranja i svođenja isključivo kroz individualnu svijest pojedinca. Sociologija se izučava u gimnazijama i drugim srednjim školama kao obavezni predmet. Učenik/ca se usmjerava na analizu savremenih društvenih odnosa, fenomena i procesa, te na vođenje argumentirane rasprave, pronalaženje, prezentaciju i zastupanje odgovarajućih rješenja.

Učenje sociologije potiče kritičko promišljanje stvarnosti, jer se sociologija kao nauka temelji na neprestanom propitivanju društvenih odnosa - od društvenih interakcija među pojedincima, preko istraživanja utjecaja i važnosti medija i informacijske tehnologije u društvenom životu i svakodnevicu, pa sve do općeg propitivanja odnosa čovjeka i prirode ili čovjeka i tehnologije, te ostalih aspekata savremenog društva. Sociologija istovremeno omogućava sagledavanje društva u cjelini, ali i pojedinih elemenata društvene strukture, te razumijevanje povezanosti mikro i makro nivoa društvenih odnosa, pojava i procesa. Sociologija svojim sveobuhvatnim pogledom na društvo razvija kod učenika/ca prihvaćanje i uvažavanje društvenih i kulturnih različitosti u okviru demokratskih vrijednosti, te pruža mladima mogućnost razvoja vlastitog identiteta, odgovornosti, solidarnosti i integriteta.

Naglasak u izučavanju sociologije je insistiranje na interaktivnom radu. Od učenika/ce se traži samostalno prepoznavanje socioloških fenomena i problema, samostalan i grupni rad kroz izražavanje i analizu, te adekvatnu i argumentovanu prezentaciju.

Sociologija – Ciljevi učenja i podučavanja predmeta

1. Primjeniti stečena znanja o osnovnim sociološkim konceptima i teorijama, njihovom obimu, doseg i ograničenjima.
2. Primjenjivati sociološke metode istraživanja, uključujući prikupljanje, analizu i interpretaciju podataka i dobivenih rezultata.
3. Razvijati kritičku svijest o socijalnim, ekonomskim i političkim procesima i njihovim efektima.
4. Razumjevati i uvažavati individualne, socijalne i kulturne raznolikosti.
5. Razvijati ključne socijalne kompetencije, te kreativno-produktivne kompetencije.

Sociologija - Oblasna struktura

Sociološke teorije i metode istraživanja

A

U okviru ove oblasti razmatraju se i uče ključni pojmovi, perspektive i teorije povezane sa sociološkim razumijevanjem ljudskog društva. Također, proučava se priroda socioloških istraživanja. Time se daje osnov za razumijevanje sociološkog načina gledanja na društvo. Da bi se upoznao, shvatio i razumio osnovne sociološke pojmove, učenik/ca se mora upoznati i sa načinom na koji sociologija kao društvena nauka dolazi do njih. Osnovu svih socioloških istraživanja čine društvene činjenice koje se mogu dokazivati i provjeravati. U okviru ove oblasti, učenik/ca će steći kritički stav prema društvenim činjenicama i pojavama koje ga okružuju, te će tako svoje znanje i stavove temeljiti na provjerenom a ne špekulativnom. Ova oblast pruža temelj za ostale dijelove kurikuluma.

U okviru ove oblasti proučavaju se odnosi između pojedinca i društva, te načini na koji su ljudi oblikovani - socijalni procesi (socijalizacija) u poređenju sa drugima faktorima/uticajima poput bioloških i psiholoških. Učenik/ca proučava socijalni identitet i procijenjuje vlastito ponašanje te ponašanja drugih. Učenik/ca spoznaje uticaj društva na pojedinca i obrnuto, prepoznaje i razvija kritičko mišljenje o uticaju globalizacije na kreiranje individualnog i grupnog identiteta, proučava i opisuje društvene i kulturne različitosti, te proučava povezanost i odnose između društva i kulture. Učenik/ca uči da je društvo objektivna stvarnost, koja odražava dinamiku društvenih procesa i procesa interakcije između pojedinca koji mu pripadaju.

Ova oblast obuhvata sociologiju porodice, uključujući pojmovna određenja, definicije, porodičnu strukturu, varijacije i alternative te promjenu uloga(e) i odnosa u porodici. Proučava se kako društvene promjene utiču na promjene u porodici. Cilj je da učenik/ca razumije vlastiti položaj i ulogu u porodici te kako i na koji način porodica ima uticaj na njega. Cilj je, također, istražiti i različite oblike porodičnog života i razumjeti značaj, ulogu i mjesto porodice u društvenoj strukturi i društvu općenito. Poseban fokus u ovoj oblasti je na fenomenu životne dobi sa osvrtom na mlade i stare.

Mediji utiču na promjene u svim sferama čovjekovog postojanja i djelovanja - u ekonomiji, kulturi, politici i društvu u cjelini. Analizirajući ove promjene, učenik/ca spoznaje pojmove kao što su mediji, javno mnijenje, umreženo društvo, cyberkultura, komunikacijske tehnologije, društvene mreže... Analizira ulogu i značaj medija i uticaj medija na društveni život. U ovoj oblasti se također proučava fenomen globalizacije – pojam, nastanak, efekti i budućnost globalizacije i globalnih procesa u svijetu. S tim u vezi, učenik/ca proučava fenomene globalnih društvenih promjena sa posebnim akcentom na uticaj na identitet i kulturu – pojam „glokalnog“ kao veze (simbioze) između lokalnog i globalnog, te na kraju, fenomene globalnih migracijskih procesa.

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Srednje
- III

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A Sociološke teorije i metode istraživanja.

[A.III.1](#)

[A.III.2](#)

B Kultura, identitet i socijalizacija

[B.III.1](#)

[B.III.2](#)

C Porodica

[C.III.1](#)

[C.III.2](#)

[C.III.3](#)

D Mediji i globalizacija

[D.III.1](#)

[D.III.2](#)

[D.III.3](#)

A
Sociološke teorije i metode istraživanja.

A.III.1
Vrednuje najvažnije teorije i perspektive u sociologiji.

A.III.2
Konstruiše jednostavnija društvena istraživanja.

Prepoznaje specifičnost predmeta sociologije u odnosu na predmete drugih nauka.

Objašnjava osnovne sociološke pojmove.

Uspoređuje različite teorijske pristupe u sociologiji i njihovu vezu sa vremenom nastanka.

Procjenjuje sličnosti i razlike, te obim i domete najznačajnijih socioloških teorija.

Objašnjava najvažnije sociološke metode istraživanja.

Procjenjuje adekvatnost primjene određenih metoda istraživanja u svakom pojedinačnom slučaju.

Samostalno organizira istraživanje u okviru svoje škole.

Prezentira rezultate istraživanja u samostalno kreiranom izvještaju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Sociološke teorije i perspektive; Predmet sociologije; Osnovni sociološki pojmovi; Osnove društvenih istraživanja; Sociološke metode; Faze u realizaciji istraživanja (dizajn).

1. **Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice**

- Sadržaji iz oblasti osnovnih socioloških teorija i perspektiva izrazito su teorijske naravi i prilikom njihove realizacije neophodno je metodički pristupiti nastavi na način da se kombinuje frontalni, grupni i individualni oblik rada, pri čemu je akcenat na grupnom (projektnom) i individualnom učeničkom radu, dok je frontalni neophodan samo kao vodilja i korektiv u izvođenju nastave. Teorijske sadržaje treba realizirati kroz rad na tekstu (originalnom ili adaptiranom) te putem učeničkih prezentacija i drugih oblika samostalnog rada.
- Sadržaje iz oblasti metodologije društvenih istraživanja treba realizirati putem konkretnog i samostalnog istraživačkog projekta učenika/ca u okviru kojih će učenici/ce usvojiti znanja o osnovama socioloških istraživanja te vještine i kompetencije potrebne za njihovo provođenje.

2. **Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:**

- Međupredmetna korelacija u oblasti „Sociološke teorije i metodologija društvenih istraživanja“ vezana je za društveno-humanističke nauke, posebno **filozofiju** i **psihologiju**, te jednim dijelom korelaciju **saprirodnim naukama** (science) – u dijelu u kojem se proučava veza između metodologije i korištenja naučnih metoda prirodnih nauka i njihovoj primjeni u sociologiji.

3. **Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:**

- Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će **naučiti kako učiti** – „odvajati bitno od nebitnog“.
- Radeći u grupama, učenici/ce će, posebno na istraživačkom projektu, razvijati vlastite **socijalne vještine i saradnju**, te **kritičko mišljenje** i **vještine rješavanja problema**.
- Timskim radom će jačati **vlastitu odgovornost** i **odnos prema radu**.
- U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživačkog projekta, učenici/ce će jačati **informatičku pismenost**.

B
Kultura,
identitet i
socijalizacija

B.III.1
Raspravlja o važnosti i značaju kulture i kulturnih raznolikosti u čovjekovom društvu.

B.III.2
Procjenjuje ulogu i značaj socijalnog identiteta.

Objašnjava ključna obilježja kulture i kulturnog identiteta.

Procjenjuje važnost mehanizma socijalne kontrole i društvenih normi u kreiranju kulturnog koda (identiteta).

Vrednuje obilježja, karakteristike i važnost očuvanja multikulturnog koda/tkiva Bosne i Hercegovine.

Objašnjava karakteristike socijalnog identiteta

Anaiziravezu između socijalizacije i kreiranja socijalnog identiteta.

Povezuje uticaj faktora socijalizacije i socijalnog okruženja na transmisiju kulturnih vrijednosti.

Vrednuje ulogu očuvanja kulture u globalnim društvenim pokretima i promjenama.

KLJUČNI SADRŽAJI

Pojam i vrste (podjele) kulture; Uloge, norme, vrijednosti; Socijalna kontrola; Kulturne raznolikosti i varijacije; Socijalni identitet; Socijalizacija.

1. Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

- Sadržaje iz oblasti kulture, identiteta i socijalizacije potrebno je metodički podučavati kroz grupni i individualni oblik rada – projektnom i individualnom učeničkom radu, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju.
- Teorijske sadržaje poput – strukturalističkih i interakcionističkih pogleda na odnos između pojedinca i društva; društvenih uloga, normi, vrijednosti, uvjerenja, ideologije i moći; socijalne kontrole, procesa učenja i socijalizacije i kreiranja socijalnog identiteta – treba realizirati kroz rad na tekstu (originalnom ili adaptiranom) te putem učeničkih prezentacija i drugih oblika samostalnog rada prilagođenog ovoj oblasti – igrokazi, predstave, film i sl.
- Uz rad u učionici, prilikom kreiranja plana i programa, neophodno je jedan dio časova realizirati kroz posjete kulturnim institucijama.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

- Međupredmetna korelacija u oblasti „Kultura, identitet i socijalizacija“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – **Filozofija, Psihologija, Bosanski jezik i književnost, Historija, Likovna i Muzička kultura** (Historija umjetnosti), **Kultura religija i Vjeronauka** – u dijelu u kojem se proučava veza između kulture, identiteta i socijalizacije čovjeka.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

- Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati **metakognitivne vještine i kritičko mišljenje** i vještine **rješavanja problema**,
- Radeći u grupama, učenici/ce će, posebno u projektnim zadacima i oblicima poput predstava ili filma, razvijati vlastite **socijalne vještine i saradnju, kreativnost i stvaralaštvo**,
- Timskim radom će jačati **vlastitu odgovornost i odnos prema radu**,
- U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživačkog projekta, učenici/ce će jačati **informatičku pismenost**,
- Posjetama kulturnim institucijama učenici/ce će razvijati i jačati **socijalnu svijest i odgovornost te upoznavati sebe i druge (samosvijest)**.

C
Porodica

C.III.1

Procjenjuje ulogu i značaj porodice.

C.III.2

Procjenjuje ulogu i značaj porodičnih funkcija.

C.III.3

Procjenjuje vezu i odnos između porodice i životne dobi.

Objašnjava pojmove vezane za sociologiju porodice.

Prepoznaje porodičnu raznolikost (različite oblike i tipove porodičnih struktura).

Povezuje različite primjere porodičnih oblika i struktura u vlastitom okruženju.

Procjenjuje značaj porodice u formiranju čovjekovog identiteta i ličnosti.

Objašnjava funkcionalne i disfunkcionalne pojave u porodici i uzroke njihovog nastanka.

Razlikuje uzroke koji dovode do pojave porodičnih disfunkcija.

Razlučuje vezu između porodičnih funkcija i kreiranja rodni uloga.

Vrednuje uticaj porodice na društvo i društva na porodicu.

Objašnjava životne faze (životna dob).

Uspoređuje vezu između životne dobi i porodice.

Procjenjuje značaj i ulogu porodice u formiranju mladih i zaštiti starih

KLJUČNI SADRŽAJI

Porodica; Tipovi porodice i alternative; Porodične funkcije; Rodne uloge; Brak; Disfunkcionalna obilježja porodice i braka; Životna dob; Mladi i stari.

1. Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

- Sadržaje iz oblasti „Porodica“ potrebno je metodički podučavati kroz frontalni, grupni i individualni oblik rada – projektnom i individualnom učeničkom radu, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju.
- Učenicima treba predstaviti osnovne pojmove i teorijske koncepte vezane za sociološka objašnjenja nuklearne i proširene porodice, rekonstruisane i jednoroditeljske porodice, društvene funkcije porodice, univerzalnost nuklearne porodice itd. (navedeno u ključnim sadržajima),
- Kako su sadržaji koji se proučavaju unutar ove oblasti na određeni način bliski svakome, jer svi u neposrednom okruženju i vlastitom životu imamo iskustvo sa porodicom u najširem smislu riječi, fokus poučavanja treba postaviti upravo prema tome – da teorijski koncepti budu prepoznati u vlastitom okruženju. U vezi sa ovim treba voditi računa o **etičkim pitanjima!!!**

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

- Međupredmetna korelacija u oblasti „Porodica“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – **Filozofija, Psihologija, Kultura religija i Vjeronauka** – u dijelovima u kojima su predmetni sadržaji vezani za oblast porodica i društvo.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

- Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati **metakognitivne vještine i kritičko mišljenje** i vještine rješavanja problema,
- Radeći u grupama, učenici/ce će **upoznavati sebe i druge** te razvijati vlastite **socijalne vještine i saradnju** i jačati **socijalnu empatiju**,
- Timskim radom će jačati **vlastitu odgovornost i odnos prema radu**.
- U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživačkog projekta, učenici/ce će jačati **informatičku pismenost**.

D
Mediji i
globalizacija

D.III.1
Vrednuje ulogu medija u
društvu.

D.III.2
Vrednuje ulogu i uticaj
globalizacije na promjene u
društvu u kojem živi.

D.III.3
Procjenjuje efekte
globalnog razvoja i
globalnih migracija na
promjene u društvu u
kojem živi.

Razlikuje različite tipove medija – „novi“ mediji i „tradicionalni“ mediji.

Obrazlaže ulogu i značaj medija u društvu.

Procjenjuje uticaj medija na formiranje stavova i navika mladih.

Prepoznaje obilježja globalizacijskih promjena u vlastitom okruženju.

Procjenjuje pozitivne i negativne uticaje i efekte globalizacije.

Povezuje globalizaciju i medijski uticaj na kreiranje čovjekovog identiteta u odnosu na vlastitu (tradicionalnu) kulturu.

Vrednuje uticaj globalizacije na oblikovanje vlastitog identiteta.

Objašnjava fenomen globalnog razvoja i globalnih migracija.

Raspravlja o posljedicama i efektima migratornih kretanja u svojoj zemlji.

Procjenjuje pozitivne i negativne efekte ekonomskih migracija (odlazak) iz vlastite domovine.

KLJUČNI SADRŽAJI

Vrste medija; Vlasništvo nad medijima; Sloboda i cenzura u medijima, Medijske funkcije; Persuazija i propaganda u medijima; Globalizacija i globalni razvoj; Kulturni relativizam; Globalni pokreti; Migracije.

1. Mogućnosti efikasnog učenja i poučavanja tematske cjeline – metodičke smjernice

- Sadržaje iz „Mediji i globalizacija“ potrebno je metodički podučavati kroz frontalni, grupni i individualni oblik rada – projektnom i individualnom učeničkom radu, uz obaveznu međupredmetnu vezu u sadržajima koji se preklapaju,
- U okviru sadržaja kojima se obrađuju mediji, učenici/ce trebaju kroz grupni i samostalni rad, prepoznavati i analizirati značaj i ulogu medija,
- Neophodno je kroz vježbe na časovima raditi na medijskom tekstu i medijskoj poruci,
- Sadržaje iz oblasti globalizacije treba obrađivati u kontekstu uloge i značaja, te efekata globalizacije kako na lokalnom tako i na globalnom planu – na ekonomskom, socijalnom i kulturnom planu,
- Sadržaje iz oblasti globalnog razvoja i migracija potrebno je raditi individualno i grupno sa posebnim osvrtom na migracijsku krizu i njene efekte na lokalnu zajednicu.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

- Međupredmetna korelacija u oblasti „Mediji i globalizacija“ vezana je za društveno-humanističke nauke i predmete – **Filozofija, Kultura religija, Historija, Geografija i Građansko obrazovanje/Demokratija i ljudska prava** – u dijelovima u kojima su predmetni sadržaji vezani za oblasti medija i globalizacije.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup:

- Radeći na odgovarajućim tekstovima i pripremajući ih (adaptacija i prilagođavanje) za usmenu prezentaciju i realizacije praktičnih zadataka, učenici/ce će razvijati **metakognitivne vještine i kritičko mišljenje** i vještine **rješavanja problema**,
- Radeći u grupama, učenici/ce će **upoznavati sebe i druge** te razvijati vlastite **socijalne vještine** i **saradnju** i jačati **socijalnu empatiju**,
- Timskim radom će jačati **vlastitu odgovornost** i **odnos prema radu**.
- U dijelu realizacije projektnih zadataka – prezentacija i istraživačkog projekta, učenici/ce će jačati **informatičku pismenost**.

Sociologija - Učenje i podučavanje

Nastavnik/ca je taj koji treba i mora usmjeravati proces učenja, uspostavljajući načine i redoslijed po kojem učenici/ce stiču vještine i znanja kako bi shvatili i mogli koristiti sociološke alate i koncepte. Idealno bi bilo da i nastavnik/ca i učenici/ce mogu sagledati bilo koju temu, društveno pitanje ili problem očima sociologa (naravno u skladu sa obrazovnim nivoom na kojem se predmet izučava), te imati ideju o tome kako te iste teme, probleme ili pitanja analizirati koristeći odgovarajuće sociološke pristupe.

Jedan od najvažnijih zadataka nastavnika jeste da pristup učenju kreira tako da je on usmjeren na razvoj vještina kroz aktivno učenje - da učenje bude što je moguće više iskustveno. Ovo je od krucijalnog značaja jer se neke teme i aspekti učenja mogu smatrati prilično suhoparnim, te će se nastavni sadržaji morati planirati i izvoditi na načine kojima se mogu uravnotežiti raznolikost metoda prenošenja i usvajanja nastavnih sadržaja, kako bi se kod učenika/ca, individualno ili grupno u odjeljenju, održao interes.

U skadu sa ovim nastavnik/ca treba primjenivati brojne metode rada poput razgovora sa razredom, razredne rasprave, grupnog i projektnog rada učenika/ca, brainstorming-a, vježbi, kreiranja i izvođenja studija slučaja, gledanja i analiziranja video zapisa, čitanja i analize tekstova, izrade prezentacija i pisanja samostalnih radova (seminarski radovi i eseji npr.), razmjene mišljenja, funkcionalnog korištenja informacijskih tehnologija i audio-vizuelnih uređaja i sl.

Nastavnici/ce moraju biti svjesni da sve metode i tehnike nastave nisu jednako adekvatne i prilagođene svim sadržajima programa. Tako su, na primjer, metode razgovora i rasprave pogodne kod planiranja samostalnih učeničkih radova poput istraživanja, eseja, seminarskih radova, pripreme prezentacija i općenito samostalnog rada; razredne vježbe su vrlo korisne i efikasne kao sredstvo provjere da li je znanje usvojeno i da li se može primijeniti; postavljanje pitanja od strane učenika ograničenih na određene aspekte ili recimo kvizovi su odlični za provjeru stečenih znanja, dok se sadržaji poput socioloških perspektiva ili teorija mogu realizirati kroz studije slučaja ili diskusije.

Nastavnik/ca mora raditi na tome da kod učenika/ca razvija i jača samopouzdanje. U tom smislu je važno da učenici/ce imaju samostalne radove ali i da rade domaće zadaće. Sagledavajući tri ključna dijela nastave – rad u razredu, samostalni rad i rad kod kuće, nastavnik/ca može efikasno pratiti učenička postignuća i napredovanja. Cilj je da se pokuša osigurati da svi učenici/ce rade dobro uprkos mogućim razlikama, odnosno da procjenjujući rad svakog učenika/ce kroz ove tri cjeline njihovog rada, nastavnici/ce mogu efikasno djelovati i prilagođavati oblike rada i sadržaje

svakom učeniku/ci.

Veoma je važno da kod podučavanja predmeta sociologija, nastavnici/ce pažljivo osmišljavaju i načine kreativnog rada. Ovde ćemo navesti nekoliko primjera:

Primjer 1: *Učenik/ca može imati znanje potrebno za precizno definiranje pojma „anomija“ kao stanje bez norme (bez zakona), bez da pri tome nužno razumije šta je norma ili kako se ideja anomalije povezuje s drugim srodnim idejama u sociološkoj teoriji (društvene devijacije npr.).*

Primjer 2: *U oblasti u kojoj se proučava porodica jedna od ključnih tema su i porodične funkcije. Nakon što nastavnik/ca učenicima predoči odgovarajuće sadržaje iz ove oblasti, te provjeri znanje i razumijevanje istih, potrebno je da osmisli adekvatne aktivnosti kojima bi učenici/ce mogli, koristeći odgovarajuće sociološke izvore, uočiti, tumačiti i argumentirati, naprimjer, promjene porodičnih funkcija kroz epohe.*

Primjer 3: *Učenicima se, može prikazati film (odličan primjer je „A River Runs Through It“ Roberta Redforda) koji govori o djetinjstvu u određenoj kulturi ili historijskoj epohi, a zatim tražiti od učenika/ca da analiziraju do koje mjere film ilustruje socijalnu konstrukciju djetinjstva, te da o tome napišu sastav vodeći računa da u njemu trebaju dati ocjenu korisnosti filma kao dokaza koji podupire tezu o djetinjstvu kao socijalnom konstrukt. Učenici/ce mogu pred razredom pročitati ovaj sastav te kroz razgovor i diskusiju jačati svoje sposobnosti procjenjivanja.*

Vrlo je važno da nastavni planovi i programi i strategija njihovog kreiranja bude takva da se, u okviru jedne školske godine i 70 sati koji su planirani programom Sociologije, zadovoljavaju dva ključna elementa:

- da su ciljevi, sadržaj i ishodi predmeta ostvareni,
- te da je tokom realizacije programa moguće postepeno pratiti realizaciju indikatora i poboljšavanje nivoa znanja svakog učenika/ce.

Kao primarni resurs nastavnici/ce i učenici/ce trebaju koristiti odobrene udžbenike koji su urađeni na osnovu ovog kurikulumu. Pored udžbenika, svaki drugi odgovarajući materijal i izvor može biti koristan za nastavu, ovisno o oblastima definiranim kurikulumom, kontekstu, nastavnikovo kreativnosti, te procjeni individualnih potreba učenika/ca i trenutnom nivou njihovog znanja, iskustva i samopouzdanja.

Ovi izvori trebaju biti rezultat pažljive procjene nastavnika/ca u smislu njihove relevantnosti, validnosti i pouzdanosti. Kroz ovakve (sekundarne) sadržaje, učenicima treba, u okviru svake oblasti omogućiti širu kulturnu, historijsku i za neke teme biografsku perspektivu. Sekundarni materijal može biti u formi djela, prikaza, časopisa i sl., ali i u obliku digitalnih sadržaja poput filma, muzike, web stranica, društvenih mreža i sl.

Sociologija – Vrednovanje i ocjenjivanje

Vredovanje je sastavni i neodvojivi dio procesa učenja i podučavanja. U okviru kurikulumu predmeta Sociologija vredovanje se zasniva se na autonomiji i odgovornosti nastavnika/ce pri izboru metoda i tehnika vrednovanja.

U predmetu Sociologija primjenjuju se i formativno i sumativno vrednovanje. Formativno vrednovanja podrazumijeva kontinuirano praćenje napretka učenika/ca i pravovremenog davanja povratne informacije (feedback) o njegovom napretku, kako bi učenik/ca imao uvid u vlastiti proces učenja i kako bi se unaprijedile njegova postignuća. Pomoću formativnog vrednovanja nastavnik/ca može pratiti realizaciju ciljeva i ishoda učenja i podučavanja. Ovaj vid vrednovanja ne rezultira ocjenom.

Sumativno vrednovanje se pak odnosi na ocjenjivanje rezultata procesa učenja, odnosno predstavlja ocjenu učeničkog postignuća. Postignuća se prema ishodima vrednuju brojčanim ocjenama – nedovoljan - 1, dovoljan - 2, dobar - 3, vrlo dobar - 4, odličan – 5.

Pored nastavnikovog vrednovanja učeničkog postignuća (formativnog i sumativnog), neophodno je sprovoditi i samovrednovanje (samoprocjenu) – proces u kojem učenici/ce samostalno procjenjujući vlastiti rad i napredak vrednuju sebe i svoje vršnjake. Time se postižu brojni efekti – učenici/ce bolje razumijevaju proces i kriterije vrednovanja, procjenjuju ostvarenost ishoda i ciljeva podučavanja, povećavaju kvalitet učenja i sl.

Šta se vrednuje – metode i tehnike vrednovanja

U kurikulumu predmeta Sociologija preporučene su brojne metode i tehnike vrednovanja među kojima treba istaći sljedeće:

- *testovi i kvizovi znanja*
- *usmeno odgovaranje*
- *prezentacije*
- *vježbe*
- *grupni i projektni rad učenika*
- *seminarski radovi*
- *eseji*
- *istraživački rad*
- *domaće zadaće.*

Navedene metode i tehnike se primjenjuju u skladu na nastavnim planom i programom, sposobnošću i kreativnošću nastavnika/ca, nivoma procjene i elementima koji se vrednuju.

Nivoi procjene u kurikulumu Sociologije su:

Znanje i razumijevanje (50 %), Primjena i analiza (30 %) i Sinteza i evaluacija (20 %)

Elementi vrednovanja

1. Znanje i razumijevanje osnovnih socioloških činjenica, teorija i metodologije istraživanja u sociologiji

Ovom elementu vrednovanja pripadaju:

- *pokazivanje znanja i razumijevanja osociološkim perspektivama, konceptima i teorijama,*
- *efikasno korištenje socioloških dokaza i činjenica,*
- *pokazivanje znanja o metodama istraživanja, sociološkim argumentima i raspravama,*
- *pokazivanje znanja i razumijevanja odizajnjiranju i sprovođenju socioloških istraživanja.*

Sadržaj nastavnog kurikulumu je vodič kroz znanje koje učenici/ce trebaju steći. Slijedeći ovaj kurikulum, nastavnik/ca treba na odgovarajući način osmisliti kojim metodama i resursima će učenicima prenositi znanje. Pri tome je jako važno voditi računa da su neki resursi „akademskiji“ (teži, zahtjevniji) od drugih.

Zato je za ovaj elemenat vrednovanja važno koristiti sadržaje koji su manje akademski, poput poznavanja osnovnih socioloških pojmova, definicija, teorija, perspektiva, koncepata..., osnovnih znanja o istraživačkim procesima te najznačajnijim sociološkim resursima.

Prilikom vrednovanja znanja, nastavnici/ce trebaju koristiti tehnike poput kvizova, testova i ispitivanja tokom nastave te raznih vježbi, vodeći računa o pravilnosti intervala u kojima se ove tehnike provode.

Razumijevanje je naprednija vještina od znanja. Ona zahtijeva znanje kao preduslov, ali i njegovo značenje u drugim (brojnim) kontekstima, širim i drugačijim od samog „bazičnog“ znanja. Dobar način za provjeru razumijevanja jesu grupne vježbe sa učenicima. Ovde nastavnik/ca započinje sa jednostavnim pitanjem (pitanjima) da bi provjerio učeničko znanje, a zatim koristeći dobivene odgovore razvija sljedeća pitanja koja zahtijevaju od učenika da razjasne i prošire svoje razumijevanje date teme ili koncepta.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Znanaje i razumijevanje i od nose 50 % od ukupne ocjene učenika/ca.

2. Primjena socioloških teorija i analiza njihove povezanosti sa društvenim pojavama i fenomenima

Ovaj elemenat vrednovanja se odnosi na:

- upotrebu relevantnih socioloških izvora i dokaza za potkrepljivanje stavova ili razvijanje argumenata,
- objašnjavanje kako (i zašto) je određen sociološki izbor ili dokaz primjenjiv na određeno pitanje,
- primjenu i analizu veze(a) između koncepata, teorija i dokaza koji se koriste za potkrepljivanje stavova ili razvijanje argumenata.

Ovaj element vrednovanja najbolje je razumjeti tako da zamislimo situaciju u kojoj učenik/ca sastavlja dobar (adekvatan) odgovor na postavljeno esejsko (problemsko) pitanje. Da bi učenik/ca dao dobar odgovor, treba biti sposoban precizno protumačiti zahtjeve pitanja – šta se tim pitanjem traži; te koristeći odgovarajuće znanje i razumijevanje primijeniti ga u kreiranju dobro obrazloženog odgovora.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Primjena i analiza i od nose 30 % od ukupne ocjene učenika/ca.

3. Procjena socioloških teorija

Ovaj element vrednovanja obuhvata:

- objašnjavanje „snage“ i ograničenja socioloških teorija, stavova i metoda istraživanja,
- razvijanje argumenata protiv socioloških teorija i argumenata,
- istraživanje socioloških teorija i argumenata kako bi se otkrile zablude, logičke mane i ideološki utjecaji,
- raspravljavanje o suprotnim stavovima kako bi se demonstrirala složenost socioloških pitanja i rasprava,
- prepoznavanje ograničenja ili pristranosti u sociološkim argumentima i dokazima i donošenje zaključaka u vezi s time.

Procjena socioloških teorija kao element vrednovanja spada u najviši nivo spoznaje. Nije kompletan sadržaj predmetnog kurikulumu podlozan ovom nivou. Neke oblasti zahtijevaju malo sinteze i nema puno prostora za vrednovanje. Iz tih razloga, nastavnik/ca prilikom planiranja, treba prepoznati teme i sadržaje koji su pogodni za ovaj element vrednovanja.

Jedan od primjera takvog sadržaja nalazi se u oblasti Porodica, gdje bi tema za procjenu i element vrednovanja, bila rasprava o ideji socijalne konstrukcije djetinjstva. Ova tema je pogodna jer postoji mnogo načina za ilustraciju ovog sociološkog koncepta - različiti sociološki izvori i kulturno-historijske reference, te vlastita iskustva učenika/ca.

Ovi elementi vrednovanja odgovaraju nivou spoznaje Sinteza i evaluacija i od nose 20 % od ukupne ocjene učenika/ca.

Zaključna ocjena

Zaključna ocjena temelji se na ocjenama dobijenim iz većeg broja različitih vrsta provjera i metoda vrednovanja. Zaključna ocjena ne mora predstavljati aritmetičku sredinu pojedinačnih ocjena dobijenih tokom polugodišta i školske/nastavne godine, nego nastavnik/ca može uzeti u obzir i učenikovu samostalnost i odgovornost.

Zaključna ocjena se formira na osnovu opisanih nivoa procjene i elemenata vredovanja u sumi Znanja i razumijevanja (50%), Primjeni i analizi (30%) i Sintezi i evaluaciji (20%).

